

26/11/12

מחקר חלוץ ליישום גישת שירותי המערכת האקולוגית בתכנון ובניהול אזורי של שטחים פתוחים באגן נחל שקמה - "כרטיס ביקור"

רקע

בשנים האחרונות החלה להתפתח גישה חדשה העוסקת ביחסי האדם והסביבה, ולמתח המובנה שבין פיתוח ושימור – גישת שירותי המערכת האקולוגית (שמ"א). על פי גישת שירותי המערכת, בעת קבלת החלטות הנוגעות לעתידם של משאבי טבע כתוצאה מפעילות אנושית, יש לשקול את השלכות ההחלטה על שירותי המערכת המסופקים לאדם: אילו שירותי מערכת ייפגעו ואילו שירותי מערכת יגדלו או יתחזקו בגין אותה החלטה. ניתוח כזה יסייע בהבנה עמוקה של מאזני המזק והתועלת בגין כל החלטה וכל פעולה, ויאפשר ליישב קונפליקטים ולבטים בין פיתוח ושימור, במטרה להגיע לקבלת החלטות מיטבית, ולצמיחה מקיימת: צמיחה חברתית, כלכלית וסביבתית.

מכון דש"א שם לו למטרה ללמוד את גישת שירותי המערכת, על תועלותיה ומגבלותיה, ולקדם את שילובה במקומות המתאימים בתהליכי קבלת החלטות, בכל הנוגע לשירותי המערכת שמספקים השטחים הפתוחים בישראל. מנהלת פארק שקמה קיבלה על עצמה להיות הקליינט של הפרויקט החלוצי ליישום גישת שמ"א.

מטרות העבודה

מטרת הפרויקט החלוצי במרחב שיקמה היא ליישם את התפיסה של שירותי המערכת האקולוגית ברמה אזורית ככלי עזר לקבלת החלטות הנוגעות לתכנון ולניהול השטחים הפתוחים במרחב. במסגרת זו מוגדרות מספר שאלות מרכזיות המעסיקות את כל בעלי העניין במרחב בנוגע לשטחים הפתוחים, ויערך ניתוח של שאלות אלו על פי גישת שמ"א, במטרה לייצר בסיס ממצאים שיהווה כלי עזר בקבלת החלטות, וכלי לניהול מקיים של המרחב.

לתהליך העבודה יש חשיבות גדולה, שאינה פחותה מהתוצרים והתפוקות. במסגרת זו, אנו מבקשים לשים דגש רב על תהליך החשיבה והעבודה המשותפת ושיתוף הפעולה בין בעלי עניין רבים ככל האפשר.

הפרויקט גם יכול לסייע בחיזוק התפיסה שעל המדינה לתגמל סקטורים שונים, דוגמת החקלאים, עבור שמ"א שהם מספקים. הדבר נפוץ באירופה וגם בארץ יש התחלת הפעלה של כלי מדיניות שונים בתחום זה.

אנו רואים בעבודה זו מחקר חלוץ יישומי (פיילוט), שאת לקחיו ניתן יהיה ליישם באזורים נוספים בארץ. לכן, בצד ביצוע הפיילוט יגובש גם מדריך כללי ליישום גישת שירותי המערכת בתכנון ובניהול שטחים פתוחים, תוך יישום הלקחים שיילמדו מעבודה זו.

תהליך העבודה

להלן טבלה המתארת את שלבי העבודה העיקריים:

פירוט	שלב
בשלב זה הוגדרו, יחד עם בעלי העניין במרחב, שאלות תכנון וניהול, אותן ננתח על פי גישת שמ"א. השאלות שנבחרו: 1. בחינת השפעתן של שיטות עיבוד שונות של ג"ש בעל (ללא השקיה מלאכותית) על שמ"א. 2. בחינת השפעתן של חלופות הצבה שונות של שדות סולאריים על שמ"א שונים - תועלות ונזקים.	1. הגדרת שאלות תכנון
לגבי כל אחת מן השאלות שנבחרו, ייערך מיפוי ראשוני של שירותי המערכת הרלוונטיים לאותה שאלה, מתוך רשימת שירותי המערכת. לכל שאלה יש שירותי מערכת שרלוונטיים באופן ישיר ומשמעותי, בצד שירותים נוספים שמושפעים מהחלטות בתחום זה בצורה פחות מובהקת.	2. מיפוי שירותי המערכת הרלוונטיים
בשלב זה נערוך, לגבי כל אחד משירותי המערכת שנמצאו בשלב הקודם כרלוונטיים - ניתוח של היקף איסוף המידה והניתוח המתוכננים לגבי אותו שמ"א. קביעת הקדימות ומידת העיסוק לגבי כל השירותים תיקבע על פי מספר מדדים: 1. מידת הרלוונטיות של אותו שמ"א לשאלה הנדונה. 2. זמינות כלים ושיטות לבחינת השירות. 3. תשומות נדרשות להערכת אותו שירות (זמן, משאבים, ידע מקצועי). 4. מידע קיים או האפשרות לייצר מידע כזה.	3. מיפוי היקף הניתוח וההערכה של שירותי המערכת
בניית תכנית עבודה, בשיתוף בעלי העניין, לתיאור והערכה של שמ"א ביחס לשאלות המבחן, על בסיס ממצאי השלב הקודם בו מופו שירותי המערכת הרלוונטיים ונקבע סדר עדיפויות לחקירתם.	4. בניית תכנית עבודה
הערכת שמ"א בהתאם לתכנית העבודה, תוך הסתייעות עם בעלי מקצוע שונים, ובשיתוף עם בעלי העניין.	5. הערכת שירותי המערכת
מסמך הרקע יכיל ניתוח של מכלול המשמעויות שנבחנו. הוא יפרט את היקף וטיב הבחינה של כל אחד משירותי המערכת שנכללים בתוכנית העבודה - מה נבחן לגבי כל שאלה וכיצד נעשתה הערכת התועלות של שמ"א. בהתאם לתובנות העבודה ולאפשרויות ההערכה יכלול מסמך הרקע הערכות כלכליות במקרים בהם ניתן ורצוי להעריך את שירותי המערכת בכלים כמותיים, והערכות איכותניות במקרים בהם אין לעשות זאת. דוגמאות: המסמך יגדיר במידת הצורך ואפשר בחלופות העיבוד השונות - מהי הכמות והמחיר של התוצרת החקלאית ליחידת שטח, מהי ההשפעה הצפויה על מידת ההחדרה של מים לאקוויפרים (במ"ק), הערכה של כמות הקרקע שסחיפתה תימנע, הערכה לגבי תועלות פנאי ונופש וכן הלאה.	6. ממצאים: מסמכי רקע לדיון והחלטות בשאלות התכנון שהוגדרו.
הערכת ההשפעה של מסמכי הרקע על קבלת ההחלטות: 1. דרך ותוכן הדיון. 2. ההחלטות שהתקבלו ומשמעותן הסביבתית, כלכלית וחברתית. 3. ביצוע ההחלטות.	7. מעקב ובקרה

פרטי הקשר של צוות העבודה:

sagiyoav@zahav.net.il	052-3689657	יואב שגיא
uriramon@bezeqint.net	052-3689652	אורי רמון
hann@netvision.net.il	052-3689646	איריס האן
edna@spni.org.il	03-6388700	עדנה ברנע
hilush3@hotmail.com	054-4710151	הילה שגיא